

чарању у сопствене принципе и могућност њихове примене. Користећи се техником менталног мапирања, он доноси нове увиде у његова размишљања, дилеме и поступке, показујући притом могућности ове корисне методе. Тако замишљеној монографији мало се шта може замерити, зацртане циљеве Вулф је остварио више него успешно. Ипак, остаје жал за појединим аспектима који су могли бити детаљније испитани. Фокус на унутрашњој динамици Вилсоновог ума понекад скреће пажњу са спољашњих фактора, чије би укључивање у процес анализе допринело јаснијем разумевању појединих одлука. Искључивање Русије из Вилсонове источне Европе потпуно је оправдано, она није припадала региону на његовој менталној карти. Али Лењинов комунистички пројекат јесте се надвијао над овим простором и амерички председник био је свестан тога. Његов страх од словенског окретања бољшевизму потврђује то. Начин на који је лењинистичка визија новог светског поретка утицала на Вилсонову политику према источној Европи остаје недовољно истражена. На том трагу, треба додати да је Вилсонов пројекат имао глобалне амбиције: нови свет који би омогућио стабилност глобалног капитализма, не реформа ради реформе, већ реформа уместо револуције. На који начин се простор источне Европе уклапао у вилсонизански светски поредак, остаје отворено питање.

Мср Вукашин МАРИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Докторске студије
vukasin.maric@ff.uns.ac.rs

ПТИЦА РАЗУМЕ И ТУЋИ ПОЈ

Ана Паула Арендт, *Химне Свешта: књига њујорвања*, прев. Јован Татић и Јасмина Нешковић, Чигоја штампа, Београд 2024

Након свих њих њујорвања, лушања, сеоба, њирљевања удараца времена, њосле рањавања и исцељења, ах, сојсјивеним нојама сјићи до нових њросјора, а не заборавији њујеве њејронађене, њујеве који нас воде и којима се крај не види.

Књига *Химне Свешта* кратка је збирка поетизованих записа о местима кроз која је Ана Паула Арендт прошла (уз мање или веће задржавање) и која су је по неком основу везала за себе. Након подуже посвете, у којој је наговештена племенита намера настанка дела („да се попуни збирка Народне библиотеке у Београду коју су уништили нацисти”) и уводника у форми својеврсне расправе о сврси и смислу путовања, представљен

је садржај са пописом тачака са ауторкине интимне мапе, распоређених у четири целине. „Места у којима сам се родила”, „Места за шетњу”, „Древна места” и „Место разумевања” резултат су тридесет једног укрштања путева ауторке и бројних наоко удаљених дестинација, али чак и ову поделу можемо посматрати као условну, с обзиром на то да се одређени простори откривају као многозначни за оног ко о њима приповеда.

Анри Лефевр град назива уметничким делом, јер „простор није само организован и установљен, он је исто тако обликован, присвојен од стране одређене групе у складу с неким захтевима, етиком, естетиком, тј. њеном идеологијом”, са чим се као у огледалу слажу Лалићеве речи да места која волимо постоје по нама, без обзира на то да ли је у питању метропола, село или тек комад земље поплављен речним бујицама. Ова књига ода је сваком парчету земље који улије наду, понуди решење, изнедри смисао или заголица машту, а исписана је из пера поетесе која се не либи да се стровали у пределе најинтимнијег како би пронашла праву емоцију и артикулисала виђено у сагласју са доживљеним. Након ауторкиног признања како је дневник својих путовања обликовала као поетски запис, касније га трансформишући у прозно дело, можемо доћи до претпоставке да је промена допринела томе да читаоци сходно свом сензибилитету бирају динамику проласка кроз текст. Поједини сегменти овог великог путописа густу су и бременити митским, лирским, културним и другим наносима који текст усложњавају, а читање оплемењују. Важно је поменути и како Ана Паула Арендт свакоме ко пожели да се са њом отисне кроз рекапитулирана путовања приређује спектакл у оној мери у којој реч то може да изнесе. У овим текстовима све је од мириса, укуса, сусрета са аутентичним животињским и биљним врстама, састава тла, закрености улица и израза на лицима пролазника. Она своје читаоце упознаје са изузетним местима, расутим по свету, али и рачуна на моћ до сада написаног, па у своје редове уграђује мисли светаца и великих књижевника какви су Емили Дикинсон, Хесе, Шекспир, Цибран, али и својих пријатеља чије је у необавезном разговору изнете коментаре донела као отрешњујуће мисли, важне за разумевање света, а нарочито људи који њиме промичу.

Ако бити песник значи бити на више места у исто време, бити дипломата значи „живети у пролазу, где треба довести у ред наговештаје наклоности и проницања”, какав је онда задатак *homo viator*-а који у себи сједињује песника и дипломату? Места рођења нису везана само за аспекте физичког већ и за све тренутке препорода и због тога их целог живота можемо проналазити и то поглавље допуњавати. За Ану Паулу то су Рондонија, Оксфорд, Сао Пауло, Монтевидео и „мајка Лузитанија” – Португалија. Без обзира на то да ли на том месту ваздух који се дише увек исто мирише, да ли је реч о граду „којем краја нема” и који је „неухватљив у непрестаним преобликовањима”, или је „читав обојен бојом меда” па

призор заслужује прву страницу књиге о неком далеком краљевству опточеном златом – места из првог поглавља представљена су у колизији природе и модерног, са важним карактеристикама њихових становника, нарочито наглашеним особинама „честитих мушкараца и одлучних жена”. Птица која се као лајтмотив преноси од првих до последњих страница књиге опевана је у поглављу о родном месту, некадашњој несагледивој Амазонији – али то је тек почетак њеног лета, јер видимо је како прелеће и друге топониме којима је у *Химнама Свети*а удахнут живот. Примера ради, она се узвисује и над Новим Садом, а српске реке упоређене су са бразилским и то не тако што су њихове запремине или плодност стављени у контрапункт, већ чињеницом да су им снага и грандиозност сагледани као слични.

Ана Паула Арендт сјајан је опсерватор, чијој пажњи не промиче ништа што једно место, ма и најусамљеније на свету, успева да издвоји у односу на сва друга. Због тога је веома важна комплексност другог поглавља, у ком су пописана и описана „места за шетњу” – њих чак деветнаест. Са одлучно потцртаном намером ауторке, која пише да би „показала да се у свету, поред вајкања, може штошта рећи и пронаћи”, читалац урања у нови колоплет звукова, мириса и језика који жуде да их додирне једна свеобухватна поема. Од „места где свака гитара жели да се роди”, које ствара утисак како се ваља шетати и вертикално, преко „колевке насмејане мржње”, затим „града над којим и Бог плаче”, где је „земља света утабана неуморним корацима својих ходочасника”, до удаљених предела на које се „стиже само гледајући напред у даљину”, долази се брзо до фасцинантног Црног Краљевића. На афричком окупљању ауторка дише дубоко, погледа укрштеног са невероватним бићем, констатујући како такве сусрете тешка срца препушта заборава, чак и кад је робинја својих обавеза.

Поједина места премрежена су подсетницима на историјске околности, присуства чуда или легенди у конструисању скупа данас општеприхваћених података, што су датости које Ана Паула доживљава као подстицајне покретаче за улазак у дијалог. Најинтересантнији су контрасти којима се свако место оживљава, попут Буенос Ајреса са „капелама које се протежу до барских столова” или бројних слика које укрштају природне лепоте са свакодневним, као што су нове ципеле са фаличним ђоном или мирис свеже штампаних часописа. Иако је већ неколико књижевних родова и жанрова поменуто како би се ближе одредила књига (што само говори у корист називања *Химни Свети*а хибридном делом које укршта најразличитије елементе констатованих жанрова), не смемо заборавити да поменемо и бајку, будући да одређена поглавља (као оно о Плавом граду) зазивају постулате на којима је изграђена ова књижевна форма. Метафоре којима ауторка украшава своје поетичне путописне исповести каткад се читају дводимензионално, најчешће у тренуцима када се између обраћања граду и обраћања мушкарцу тањи граница, или када

се ураган користи као супституција унутрашњег немира, без јасне разлике да ли је реч о природној или интимној катастрофи.

У сликама – резултатима вишечасовних шетњи срећемо конобаре чије је „добро расположење амбициозна животна замисао”, заједно с Аном Паулом тражимо савршени облук и бунар с муњама, али и више од свега град који је некада обилазила бициклом, констатујемо како „постоје места на којима се може рећи да је овај свет велики и стар”. Српским ће читаоцима бити интересантно како је ауторка сагледала Нови Сад и Београд, улазећи у дијалог с Милошем Црњанским: „На овом месту нема никаквог ламентационог пред мноштвом ствари које нас дотичу”, а нарочито проблематизујући фотељу као лутајући мотив у причама о Прозефесту и лингвисткињи Илеани Чура. У поглављу о „древним местима”, створеним од сунца и месеца, ишчитавају се снарења и контемплативни пасажии о местима која, иако именована, могу бити и сваки кутак раније описан или пак прећутан – јер се на њима воли, жали, заборавља и страда. Међутим, једно је место *плави камен* на ком се живи – Итаоби, „простор створен између тежње и надахнућа”, „земља од многих земаља саздана”. Једина тачка којој је посвећено цело поглавље („Место разумевања”) испричана је на међи астралног и сакралног, далеко од свих страхова. Коначница овог великог путописа открива својеврсни пркос („на сваки смешан исказ одговарам једним верским и кобним пророчанством, на свако идиотско правило својом непослушношћу”), али и разнеженост пред разлистаним досадашњим грешкама које су довеле до испуњења и безбрижности у загрљају живота.

Требало је кренути од Бразила како би змија прогутала свој реп и макар делимично испунила мисију доласка до спознаје, успешно се оцртао пун круг и у њега се уписале све тачке које су биле предмет промишљања, док су се као резултат у велики албум послагале снажне и шарене слике предела с ауторкине личне мапе. Поднасловом „Свеска 1” Ана Паула Арендт сугерисала је нове химне као допуну широке приче о *homo viator*-у који посредством својих чулних опажаја исцртава један значајан путоказ за све оне који одлуче да, вођени овим импресијама, испишу сопствене успомене и доживе нове пределе на до сада неслућен начин. Ова књига ће им у томе многоме помоћи.

Мр Маријана С. ЈЕЛИСАВЧИЋ КАРАНОВИЋ

Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Нови Сад

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Одсек за српску књижевност

Докторске студије

marijanajelisavcic11@gmail.com